

Kontradiktórnosť v prípravnom konaní

Anotácia: Rekodifikácia Trestného poriadku posilnila kontradiktórnosť trestného procesu. Vychádza sa z toho, že kontradiktórnosť sa sústreďuje v konaní pred súdom najmä v štádiu hlavného pojednávania. Kontradiktórne prvky sa však objavujú vo všetkých štádiách trestného konania. Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva považuje uplatnenie kontradiktórnosti už v predsúdnom konaní za nevyhnutný prostriedok kontroly a previerky dôkazov. V súvislosti s rekodifikáciou aj odborná obec požaduje vyššiu kontradiktórnosť v prípravnom konaní. Článok predkladá odpoveď na otázku, do akej miery je prípravné konanie kontradiktórne a ako by sa kontradiktórnosť prípravného konania mala prehĺbiť.

Kľúčové slová: zásada kontradiktórnosti, prípravné konanie, judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva, skrátene vyšetrovanie, nová koncepcia prípravného konania, rozsah kontradiktórnosti v prípravnom konaní.

I. ZÁSADA KONTRADIKTÓRNOSTI

Rekodifikácia Trestného poriadku¹ zavrátila snahy o prijatie nového procesného kódexu, ktorý reflektuje vývoj spoločnosti a vývojové trendy procesných kódexov štátov kontinentálnej Európy. Jedným z celoeurópskych trendov je aj posilňovanie kontradiktórnosti trestného procesu. „V súčasnej dobe sa totiž všeobecne uznáva, že usporiadanie trestného procesu musí byť ovládané princípom kontradiktórnosti.“²

Rekodifikácia nezaradila zásadu kontradiktórnosti medzi zásady uvedené v § 2 Trestného poriadku a rozsah jej uplatnenia nie je „*expresis verbis*“ špecifikovaný ani v ďalších ustanoveniach Trestného poriadku. Trestnoprávna teória aj prax diskutuje o charaktere a rozsahu kontradiktórnosti v slovenskom trestnom procese. „Pri zásade kontradiktórnosti dvojnásobne než pri ostatných zásadách platí, že výklad jej obsahu je podávaný v rôznych, niekedy širších, niekedy užších súvislostiach, alebo tak, že je stotožňovaná s inými zásadami.“³

Je zásada kontradiktórnosti zásadou len konania pred súdom a špeciálne štádia hlavného pojednávania, alebo sa uplatňuje aj v iných štádiách trestného konania? Čo je možné chápať pod kontradiktórnosťou? Ako je to s realizáciou kontradiktórnosti v prípravnom konaní?

Klasický kontinentálny typ procesu sa vyznačoval inkvizítnymi črtami – konanie bolo priame, tajné, súd rozhodoval na základe spisu o vyšetrovaní. Jadrom procesu bolo vyšetrovanie, ktoré vykonával vyšetrujúci sudca, v osobe ktorého sa spájali právomoci vyšetrovateľa, prokurátora a sudcu.⁴

Prvky kontradiktórnosti postupne prenikajú do kontinentálneho trestného procesu ako reakcia na požiadavky o humanizáciu a demokratizáciu celej Európy. Tieto trendy sa objavujú so zmenami, ktoré so sebou priniesli buržoázne revolúcie. Veľké kodifikácie trestného práva v 19. storočí zdôraznili rešpekt voči ochrane základných práv a slobôd, rozlišovali kontrolné mechanizmy brániace zneužitiu štátnej moci.

V súvislosti s týmito zmenami sa vo Francúzsku a Nemecku hovorí o zaradení prvkov kontradiktórnosti. Najdôležitejšie prvky kontradiktórnosti predstavovalo vytvorenie funkcie štátneho žalobcu a jeho oddelenie od osoby sudcu, prípustnosť obhajcu od začiatku

¹ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“ alebo „rekodifikácia Trestného poriadku“)

² ŠÁMAL, P. Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazu ve věcném záměru trestního řádu České republiky In *Teoretické a praktické problémy dokazování*, Bratislava : 2008, s. 228

³ FENYK, J. Zásada kontradiktorní v trestní řízení anglosaského a kontinentálního typu In *Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*, Praha : Nakladatelství Lexis-Nexis, 2007, s. 9

⁴ ROMŽA, S. *Koncepcia prípravného konania*, Bratislava : Tribun EU, 2010, s. 22

vyšetovania a právo obhajcu klásť otázky pri výsluchu, komunikovať ústne alebo písomne s obvineným bez obmedzení, právo nahliadať do spisu.⁵

Za znaky kontradiktórnosti v trestnom konaní kontinentálneho typu je možné považovať: možnosť obhajoby reagovať na prednesenú obžalobu, upozorniť na sporné body prípadu, možnosť zoznámiť sa dôkazmi navrhnutými a vykonanými druhou stranou. Takéto široké chápanie kontradiktórnosti vytvára prienik s ďalšími základnými zásadami Trestného poriadku. Styčné body nachádzame v ustanoveniach § 2 ods. 7, 10, 14, 18 a 19 Trestného poriadku. Pri širšom chápaní kontradiktórnosti rekodifikácia nepriniesla žiadne zásadné zmeny a zoširoka chápané prvky kontradiktórnosti sú dávno súčasťou slovenského trestného procesu.

Rekodifikáciou **bolo** v úmysle posilniť predovšetkým kontradiktórnosť v užšom zmysle slova, ktorá je všeobecne definovaná takto: „Podstatou kontradiktórneho procesu je aktivita strán ako rovnoprávných subjektov /obžaloby a obhajoby/, ktoré nezávislému súdu predkladajú svoj spor podopretý dôkazmi, ktoré sami obstarali. Sami predkladajú vecné dôkazy a sami vykonávajú výsluch „svojich“ svedkov a znakov, vykonávajú „križový“ výsluch svedkov, ktorých navrhla protistrana. Sudca vedie pojednávanie a dohliada na zákonný priebeh. Nedostáva do rúk spis, nepozná vopred obsah vyšetrovacích úkonov a nemôže si vopred vytvoriť názor na vyriešenie veci. Ide teda o klasický spor medzi obžalobou a obhajobou, kde schopnosť strán obstať dôkazy, viesť výsluch a protivýsluch, zabezpečiť vykonanie dôkazov v čase, ktorý je z hľadiska dokazovania pre dokazujúcu stranu najvýhodnejší.“⁶

Užšie chápanie vychádza z angloamerického trestného procesu. Angloamerický trestný proces sa označuje ako obžalovací alebo adversárny proces a pod týmto označením sa rozumie systém trestnej justície, v ktorom sa záver o zodpovednosti dosiahne konaním medzi obžalobou a obhajobou bez aktívneho zásahu sudcu, pričom primárnou úlohou žalobcu a obhajcu je uplatniť svoje stanoviská pri dokazovaní, pričom sudca vystupuje ako nestranný rozhodca, ktorý dohliada na prednesenie faktov stranami v konaní.⁷

Táto definícia vytesňuje uplatnenie pravej kontradiktórnosti do konania pred súdom. Atmosféra kontradiktórnosti, ktorá sa vytvorila v odbornej teórii aj praxi po prijatí rekodifikácie, volá po kontradiktórnom usporiadaní trestného procesu aj v prípravnom konaní. Keďže kontradiktórnosť nie je v Trestnom poriadku presne vymedzená, vytvárajú sa rôzne koncepcie kontradiktórnosti v prípravnom konaní, ktoré spôsobujú problémy v aplikačnej praxi.⁸

Pred príliš širokým uplatnením kontradiktórnosti vystríhajú aj niektorí autori. Taliansky pokus o implementáciu adversárnych prvkov do trestného procesu, ktorý sa snažil byť adversárnejší ako samotný trestný proces systému Common law, nebol úspešný, by mal byť výstrahou pre všetkých nasledovateľov. Taliansky experiment by zároveň mal byť zdrojom ponaučenia s inšpirácie.⁹

Trestný proces inkvizíčnej povahy, modifikovaný obžalovacou zásadou, nikdy nebol/nebola, pokiaľ má zostať inkvizíčným, ani nemôže byť/ typickým súbojom procesných strán ako civilný proces, pretože u neho naďalej prevažuje právomoc a zodpovednosť

⁵ bližšie FENYK, J. Zásada kontradiktórnosti v trestní řízení anglosaského a kontinentálního typu In *Poceta Dagmar Čísařové k 75. narozeninám*, Praha : Nakladatelství Lexis-Nexis, 2007, s. 11

⁶ IVOR, J. A kol. *Trestné právo procesné*, Bratislava : Iura edition, 2008, s. 121

⁷ MARTIN, E. et al. *Dictionary of Law*, Oxford : Oxford University Press, 2009 str.6

⁸ Napr. VALAŠIK, M. Obhajoba v rekodifikovanom trestnom práve procesnom In *Rekodifikácia trestného práva - doterajšie poznatky a skúsenosti*, Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 245

⁹ ROMŽA, S. *Koncepcia prípravného konania*, Bratislava : Tribun EU, 2010, s. 16

štátnych orgánov opierajúcu sa o verejnú moc, zameranú predovšetkým na zákonné a spravodlivé zistenie skutkového stavu s použitím vyhľadávacej (vyšetrovacej zásady).¹⁰

Medzi uvedenými zástancami a kritikmi vyššej kontradiktórnosti v prípravnom konaní je potrebné hľadať rozumný kompromis. V prvom rade je potrebné sa zamyslieť nad súčasnou právnou úpravou. Analyzovať najvýraznejšie problémy, ktoré sa v súvislosti s kontradiktórnosťou v prípravnom konaní vyskytujú, a definovať prípustný rámec uplatnenia kontradiktórnosti v prípravnom konaní.

II. KONTRADIKTÓRNOSŤ PRÍPRAVNÉHO KONANIA

Pri definovaní rámca kontradiktórnosti v prípravnom konaní je potrebné zamyslieť sa, aké prípravne konanie by sme chceli. V tejto súvislosti je potrebné zamyslieť sa nad funkciou prípravného konania a stanoviť mu jasný cieľ, ktorý má prípravne konanie splniť. Prípravne konanie je relatívne samostatným štádiom trestného konania, ktoré má pomocnú úlohu a má predbežný charakter voči konaniu súdnemu. Prípravne konanie má zabezpečiť rýchle, úplné a objektívne vyšetrenie trestnej veci, zabezpečiť orgánom činným v trestnom konaní podklady na správne rozhodnutie o ďalšom postupe a smerovaní trestného konania tak, aby trestným konaním neboli zbytočne porušované práva osôb zúčastnených na tomto konaní a na druhej strane bola zabezpečená ochrana spoločnosti pred trestnou činnosťou.

Popri pôvodných funkciách sa v poslednom období prípravnému konaniu pripisujú aj nové funkcie, napr.; odklonná funkcia. Cieľom je zjednodušenie a urýchlenie konania, teda hľadisko procesnej ekonómie, ako aj dosiahnutie iných priaznivých efektov, napr. urovnanie konfliktu medzi páchatelom a obeťou trestného činu, rýchlejšie odškodnenie poškodeného, uľahčenie resocializácie páchatel'a. V krajinách, ktoré sú silnejšie ovplyvnené anglosaským modelom trestného konania a princípom oportunity, sa prípravnému konaniu prisudzuje taktiež filtračná funkcia, ktorá umožňuje vybaviť časť menej závažnej kriminality netrestnými sankciami mimo rámca trestného konania. Ide o diskrečnú právomoc polície a štátneho zástupcu.¹¹

Na základe funkcie a cieľa prípravného konania je možné stanoviť rozsah uplatnenia kontradiktórnosti v prípravnom konaní kontradiktórnosti zbytočne predlžuje a predražuje trestné konanie. Ak prípravne konanie má predstavovať generálku hlavného pojednávania, alebo dokonca jeho predpremiéru a sudca len zhodnotí prípravne konanie a buď potvrdí verdikt prípravného konania, alebo ho zmení, pričom o vine bolo už rozhodnuté, malo by byť prípravne konanie skutočne kontradiktórne. Ak sa o vine a treste má rozhodovať pred súdom a prípravne konanie je prípravou podkladov na konanie na súde, prílišná kontradiktórnosť prípravného konania je zbytočná. V prípravnom konaní by sa kontradiktórnosť mala uplatniť len vtedy, ak ju nebude možné realizovať v konaní pred súdom, alebo ak sa má verifikovať uplatnenie odklonnej funkcie a hlavné pojednávanie ani neprebehne.

Ako už bolo uvedené, v súvislosti s posilnením kontradiktórnosti sa ozývajú hlasy volajúce po úplnej kontradiktórnosti prípravného konania. V podstate ide o realizáciu dvoch paralelných vyšetrovaní – jedného na strane orgánov činných v trestnom konaní a na druhej strane obhajcu s podporou súkromnej detektívnej služby. Obe vyšetrovania by si zásadne konkurovali. Podľa týchto predstáv by obhajca plnil úlohu prokurátora a detektívna služba úlohu polície. Súčasťou paralelného vyšetrovania by boli výsluchy v plnej procesnej forme vrátane poučenia, rekognície, rekonštrukcie, konfrontácie, zaist'ovacie úkony vykonané obhajcom. De lege ferenda by mohol pomôcť inštitút výsluchov nielen iniciovaných, ale aj

¹⁰ FENYK, J. Zásada kontradiktorní v trestní řízení anglosaského a kontinentálního typu In *Pocsta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*, Praha : Nakladatelství Lexis-Nexis, 2007, s. 10

¹¹ bližšie MUSIL, J. Přípravne trestní řízení – některé koncepční otázky In *Acta Universitatis Carolinae Iuridica* 4/2002 – *Aktuální otázky trestního práva*, Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2002, s. 11

vedených obhajobou na pôde obhajoby, na ktoré by boli orgány činné v trestnom konaní prizvané.¹² Zástupcovia vychádzajú z toho, že pri absencii právnej úpravy v právnom štáte občan môže konať všetko, čo mu zákon nezakazuje.

Pri týchto úvahách je potrebné zdôrazniť, že slovenský Trestný poriadok buduje kontinentálny typ inkvizičného procesu a inkorporuje len rozumnú mieru prvkov kontradiktórnosti, navyiac načrtnuté úvahy prekračujú mieru realizácie kontradiktórnosti v samotnom Common law. Obhajoba by sa mala zameriavať na garanciu dodržania základných práv obvineného v prípravnom konaní. Len v prípade zanedbania povinnosti orgánov činných v trestnom konaní vykonávať dôkazy, v prospech obvineného, zaobstarať dôkazy na svoj účet. Potreba paralelného vyšetrovania však skutočne môže vzniknúť v prípadoch, že orgány činné v trestnom konaní vedú vyšetrovanie tak, že obstarávajú dôkazy preukazujúce len jednu verziu opísanú v trestnom oznámení a neusilujú sa preveriť úplne odlišnú verziu, ktorú tvrdí obvinený, a túto celkom ignorujú. V tomto prípade by paralelné vyšetrovanie zo strany obhajoby ako jediné ochránilo práva obvineného. Akékoľvek paralelné vyšetrovanie by si malo zachovať mimoprocesný a neformálny charakter a realizovať svoje výsledky v procesnej forme až v konaní pred súdom.

Požiadavka kontradiktórnosti vychádza z potrieb lepšej realizácie práva na obhajobu. Uplatnenie vyššej kontradiktórnosti už v tomto štádiu môže znamenať buď zastavenie trestného stíhania, čo je pre obvineného najpriaznivejšie, alebo aspoň zneistenie orgánov činných v trestnom konaní, pokiaľ ide o dôkaznú situáciu, čo ich môže priviesť k uplatneniu niektorej z foriem odklonu. Preto sú snahy o úplnú kontradiktórnosť prípravného konania zo strany obhajcov prirodzené. Obvinený očakáva od svojho obhajcu aktivitu už v prípravnom konaní a snaha o kontradiktórnosť pramení aj v požiadavkách obvineného.

Požiadavku kontradiktórneho postupu už v prípravnom konaní prináša aj judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva: „Ak obvinený žiada zopakovať výsluch svedka, je na úvahe orgánu činného v trestnom konaní, aby posúdil celkovú dôkaznú situáciu, reálnu možnosť vykonania výsluchu svedka, nevyhnutnosť tohto úkonu pre efektívnosť dokazovania pred súdom a rozhodol o potrebe vykonania kontradiktórneho výsluchu svedka. Vnútroštátne orgány majú postupovať tak, aby počas celého trestného konania bolo minimálne raz poskytnuté obvinenému právo (právo na kontradiktórny postup).¹³

V zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva je potrebné umožniť aj v prípravnom konaní výsluch svedkov realizovať krížovou formou. Obvinený môže uplatňovať svoje práva sám alebo prostredníctvom obhajcu. Policajt môže povoliť účasť obvineného na vyšetrovacích úkonoch a umožniť mu kľásť vypočúvaným svedkom otázky.¹⁴

Európsky súd pre ľudské práva tak najlepšie definoval limity pre kontradiktórnosť v prípravnom konaní. Keď kontradiktórny postup je chápaný ako najlepší spôsob preverenia predkladaných dôkazov. Kontradiktórnosť je potrebné realizovať tak, aby existovala minimálne jedna príležitosť kontradiktórneho preverenia. Vyšší stupeň kontradiktórnosti v prípravnom konaní je nadbytočný a prípravne konanie by malo byť charakteristické jednoduchosťou, rýchlosťou a účelnosťou.

Typickým znakom inkvizičného procesu je silné prípravné konanie. V slovenských podmienkach je prípravné konanie neprimerane zdĺhavé, komplikované s často opakované

¹² napr. KOLESÁR, J. Nové trendy v dokazovaní v trestnom práve s akcentom na zásahy do ústavou garantovaných práv a slobôd občana In *Zborník z konferencie Slovenské dni trestného práva*, Bratislava : Buletin slovenskej advokácie, 2010, s.24

¹³ ČENTĚŠ, J. Kontradiktórnosť trestného konania In *Zborník z konferencie Slovenské dni trestného práva*, Bratislava : Buletin slovenskej advokácie, 2010, s. 52

¹⁴ ROMŽA, S. Nové trendy v dokazovaní v trestnom práve s akcentom na zásahy do ústavou garantovaných práv a slobôd občana In *Zborník z konferencie Slovenské dni trestného práva*, Bratislava : Buletin slovenskej advokácie, 2010, s.31

vykonávanými úkonmi. Základným nedostatkom platnej právnej úpravy je prílišná zložitosť trestného konania, vyžaduje sa, aby najmä dokazovanie a rozhodovanie vo všetkých štádiách sa uskutočňovalo v rigoróznejšej procesnej forme. Činnosť jednotlivých orgánov sa javí duplicitnou namiesto toho, aby na seba nadväzovala.¹⁵ Charakter prípravného konania sa v podmienkach kontinentálneho procesu zásadne líši od konania v systéme Common law. Anglické trestné konanie prebieha pred súdom. Obe súperiace strany sú oprávnené si obstarat' neprocesným spôsobom svoje budúce dôkazy pre trestné konanie. Činnosť polície v tomto štádiu má mimoprocesnú povahu.¹⁶

Trestný poriadok upravuje zjednodušenú formu prípravného konania vo forme skrátenejšieho vyšetrovania. Výsledkom skrátenejšieho vyšetrovania má byť tak pripravený spisový materiál, aby na jeho základe mohol byť obratom vydaný trestný rozkaz. Zámer je taký, že po trestnom čine veľmi rýchle príde trestná represia. Dozor prokurátora predstavuje garanciu zákonnosti a ochranu práv obvineného. Zhodnotenie potreby kontradiktórneho preverenia dôkazov by malo byť prostredníctvom odporu v rukách obvineného. Kontradiktórnosť, ak je potrebná, nasleduje až po podaní odporu voči trestnému rozkazu. Na následnom hlavnom pojednávaní by prokurátor vykonal prvýkrát všetky dôkazy, ktoré boli obstarané, a tu by bol priestor na realizáciu krížových výsluchov a konfrontáciu. Obhajoba by navrhla vykonať dôkazy, ktoré obstarala, a súd by sa musel rozhodnúť skutočne na základe skutočností, ktoré odzneli na súde a neboli by obsiahnuté v predloženej vyšetrovacom spise.

Praktická realizácia však marginalizuje a minimalizuje význam tohto inštitútu. V skrátenejšom vyšetrovaní sa vykonávajú všetky dôkazy, vysvetlenia sa zásadne nepodávajú a namiesto nich sa vykonávajú klasické výsluchy. Účasť obhajcu je rovnaká ako na vyšetrovaní a právo na obhajobu sa realizuje v plnej šírke. Policajt zásadne ani nemôže vykonať skrátenejšie vyšetrovanie tak, ako to predpokladá Trestný poriadok, lebo spis je mu okamžite zo strany prokurátora vrátený na doplnenie skrátenejšieho vyšetrovania. Ak tak neurobí prokurátor, urobí tak súd, teda realizácia oprávnení prokurátora a súdu smeruje priamo proti zjednodušeniu trestného konania.

Obdobná situácia je v Českej republike. Mnohé súdy trvajú na tom, aby každá osoba, ktorá podala vysvetlenie, bola vypočutá v prípravnom konaní ako svedok. Ak vyšetrovateľ takto nepostupuje, nariadi predseda predbežné prerokovanie obžaloby a vec vráti štátnemu zástupcovi na došetrenie. Tento postup súdov je v praxi najčastejší a spochybňuje význam úradných záznamov v praxi. Čo má za následok obmedzovanie využitia úradných záznamov v prípravnom konaní a ich nahradzovanie svedeckými výpoveďami.¹⁷

Dôvodom je nedostatočná personálna obsadenosť a slabé skúsenosti a vedomosti na správny výkon výsluchu svedka na strane prokurátorov. I keď sa vychádza z aktívneho dozoru prokurátora, prítomnosť prokurátora na niektorom úkone prípravného konania je veľkou vzácnosťou. Prokurátor teda potrebuje na podanie obžaloby, resp. iné rozhodnutie v prípravnom konaní, perfektný spisový materiál. Prokurátor nechce, resp. ani nevie vykonať samostatne dôkazy, a preto trvá na tom, aby všetky dôkazy boli vykonané už v prípravnom konaní vyšetrovateľom, resp. policajtom. Na druhej strane súd trvaním na časovo náročnejšej forme prípravného konania sa snaží oddialiť skončenie vyšetrovania, a tak kompenzuje svoju zaťaženosť a personálnu poddimenzovanosť. Rovnako súdy nie sú väčšinou kapacitne schopné reagovať na rýchle prípravné konanie súdnym konaním. Niekedy sa snažia riešiť rýchlosť trestným rozkazom, väčšinou však nariaďujú hlavné pojednávanie.

¹⁵ MIKUŠ, P. Prípravné konanie trestné v demokratickej spoločnosti In *Trestné právo* 12/2002, s. 16

¹⁶ ROMŽA, S. *Koncepcia prípravného konania*, Bratislava : Tribun EU, 2010, s. 60

¹⁷ VANTUCH, P. *Obhajoba obvineného*, Praha : C.H.BECK, 1998, s. 236

III. PRÍPRAVNÉ KONANIE DE LEGE FERENDA

Pri prijímaní rekodifikácie Trestného poriadku zákonodarca opätovne deklaroval zjednodušenie prípravného konania a prenesenie významu na hlavné pojednávanie. Na potrebe zjednodušenia prípravného konania sa zhodujú viacerí autori.

Najviac napádanou oblasťou je inštitút vyšetrovania ako medzičlánok medzi pôsobnosťou polície a činnosťou prokuratúry pri odhaľovaní, objasňovaní a dokumentovaní trestnej činnosti. Zo strany Európskej únie je napádaná predovšetkým zdĺhavosť, neoperatívnosť a neúčinnosť celého prípravného konania. Komisia expertov nevie pochopiť, prečo úkony vykonávané kriminálnou políciou nemajú procesný charakter.¹⁶

Vplyv na rýchlosť trestného konania majú viaceré faktory. Jedným z nich, ktorý bráni rýchlejšiemu vybaveniu trestných vecí, je aj ten, že v našej trestnoprávnej praxi sa realizuje duplicitné vykonávanie dôkazov. To znamená, že takmer všetky získané dôkazy sa vykonávajú už v prípravnom konaní a následne, keď sa vec dostane pred súd, opäť sa vo väčšej miere vykonávajú tie isté dôkazy z prípravného konania.¹⁸

Preto je žiaduce pre zjednodušenie, zrýchlenie a zefektívnenie trestného konania, preniesť ťažisko dokazovania z prípravného konania na hlavné pojednávanie, ktoré je viacmenej len akousi rekonštrukciou výsledkov prípravného konania.¹⁹

Vzťah prípravného konania k hlavnému pojednávaniu je predurčený rozsahom dokazovania vykonávaného v prípravnom konaní a rozsahom dôkazného materiálu, ktorý sa z prípravného konania preberá do hlavného pojednávania.¹⁹

I keď rekodifikácia Trestného poriadku mala predstavovať zásadnú zmenu v trestnom procese, ostalo prípravné konanie bez zásadnejších zmien. V tejto súvislosti aj z pohľadu uplatnenia kontradiktórnosti je potrebné sa zamyslieť nad celkovou koncepciou prípravného konania. Potreba rýchlosti je všeobecne prijímaná, ale je potrebné na druhej strane hľadať riešenie, ktoré zároveň bude trestný proces budovať na princípe spravodlivosti.

Novely Trestného poriadku mali snahu aspoň pri menej závažných trestných činoch zjednodušiť prípravné konanie. V tomto smere najperspektívnejšia oblasť, a to skrátene vyšetrovanie, ostala úplne nevyužitá. Skrátene vyšetrovanie je potrebné úplne podriadiť vyšetrovateľom, ostatní príslušníci Policajného zboru musia plniť len podpornú úlohu. Skrátene vyšetrovanie by sa vykonávalo nielen v prípade prečinov, ale aj zločinov s výnimkou obzvlášť závažných zločinov. Na skončenie skráteneho vyšetrovania by sa nevyžadovala dvojmesačná lehota na ukončenie. V prípade obzvlášť závažných zločinov by sa vykonávalo vyšetrovanie ako doteraz. Skrátene vyšetrovanie by sa realizovalo skutočne tak, ako to predpokladá Trestný poriadok. V podstatnej miere by sa využívali úradné záznamy z podaného vysvetlenia, výsluchy svedkov by sa prvýkrát konali až pred súdom. Orgán vykonávajúci skrátene vyšetrovanie by vykonal výsluch pred hlavným pojednávaním len v prípade obvineného, poškodeného a v prípade, že by šlo o neodkladný alebo neopakovateľný úkon, v ostatných prípadoch by obstaral len vysvetlenie. Rovnako by sa postupovalo v prípade ostatných dôkazných prostriedkov. V prípade odbornej činnosti znalecký posudok by sa v prípravnom konaní požadoval len výnimočne, dostačujúce by bolo odborné vyjadrenie. Vyšetrovateľom v prípade prečinu by sa vrátilo oprávnenie vec zastaviť, prerušiť a postúpiť, na uzatvorenie dohody o vine a treste, zmiernu a podmieneného zastavenia trestného stíhania by sa vyžadovalo rozhodnutie prokurátora. Prokurátor by vykonával iba dozor nad dodržiavaním zákonnosti v skrátene vyšetrovaní. V prípade obzvlášť závažných zločinov by sa prokurátor aktívne zúčastňoval na vyšetrovaní a realizoval skutočný aktívny dozor.

¹⁸ PROKEJNOVÁ, M. *Odklony v trestnom konaní*, Studia Iuridica Bratislavensia 28, Bratislava : Univerzita Komenského – Právnicka fakulta, 2007, s. 27

¹⁹ ROMŽA, S. *Koncepcia prípravného konania*, Bratislava : Tribun EU, 2010, s. 53

S obdobnými názormi sa stretávame čoraz častejšie. Dominantným dokazovaním pre rozhodnutie o vine a treste by malo byť hlavné pojednávanie, pričom prípravné konanie vo vzťahu k hlavnému pojednávaniu by malo byť „slabé“, s obmedzenými možnosťami vykonávať procesné úkony, ktorých závery by bolo možné použiť ako dôkaz v konaní pred súdom. Prijatím tejto koncepcie by sa v prípravnom konaní pri vykonávaní procesných úkonov len výnimočne uplatnila zásada kontradiktórnosti, pretože v prípravnom konaní by sa vykonali dôkazy pred súdom neopakovateľné, alebo ktoré odklad neznesú.²⁰ Kontradiktórne by sa vykonal dôkaz v prípravnom konaní na návrh prokurátora alebo obvineného pred sudcom pre prípravné konanie za prítomnosti protistrany v týchto prípadoch:

- Výsluch svedka, ktorého nebude v súdnom konaní z rôznych dôvodov možné osobne vypočuť
- Výsluch svedka, u ktorého v dôsledku závažnosti jeho poznatkov a ním tvrdených údajov je obava z jeho možného ovplyvňovania, zastrašovania a v dôsledku toho zmeny výpovede.
- Výsluch maloletej osoby a osoby pozbavenej spôsobilosti na právne úkony
- Vykonanie iných dôkazov, pri ktorých hrozí nemožnosť ich vykonania na hlavnom pojednávaní alebo priesluch v konaní, ak by mali byť vykonané na hlavnom pojednávaní.²¹

Dôvodom, pre ktorý by sa mali vykonávať v prípravnom konaní aj procesné úkony, ktoré nemajú neopakovateľný charakter, je technická, organizačná a časová náročnosť ich prípravy, priebehu, ako aj dokumentácie výsledkov získaných ich aplikáciou (vyšetrovací pokus, rekonštrukcia, preverka na mieste činu, rekognícia).²¹

Perspektívne by prípravné konanie malo byť jednoduché, neformálne, a prísnu formu vykonanú kontradiktórnym spôsobom by obligatórne vyžadovalo len v presne uvedených prípadoch.

IV. ZÁVEROM

Pomer kontradiktórnosti a prípravného konania by mala riešiť celková koncepcia, ktorá by vytvorila predpoklady na moderné predsúdne konanie. V súvislosti s koncepciou prípravného konania je potrebné riešiť aj ďalšie spojené problémy.

Rýchle prípravné konanie môže byť zmarené nízkou flexibilitou ďalšieho konania. Na rýchle prípravné konanie musí nadviazať aj rýchle a zároveň spravodlivé súdne konanie, inak rýchlosť prípravného konania nemá zmysel. Vynára sa potreba riešiť nedostatočné kapacity orgánov činných v trestnom konaní a súdov. Hlavným problémom prokuratúry je jej zastaraná organizácia. Jej personálne kapacity je možné riešiť celkovou reformou prokuratúry, aby sa zmenila alokácia ľudských zdrojov na stupne, ktoré vykonávajú nosnú činnosť. Viac osôb vo výkone by zvýšil aj množstvo vykonaných úkonov a prispel by aj k zvýšeniu uplatnenia odklonov, čo by viedlo k odbremeneniu súdov.

Ako už bolo naznačené, konanie pred súdom, ktoré nasleduje po prípravnom konaní, nie je schopné kapacitne reagovať na vyššiu rýchlosť prípravného konania. Zvýšenie počtu ukončených vecí prostredníctvom trestného rozkazu a dohody o vine a treste je jednou z ciest odbremenenia súdneho konania. Zákonodarca by však mal zvážiť ustanovenia o obligatórnym vedení hlavného pojednávania kontradiktórnym spôsobom. Aj súdna prax krajín Common

²⁰ OLEJ, J. Kontradiktórnosť trestného konania In *Zborník z konferencie Slovenské dni trestného práva*, Bratislava : Buletin slovenskej advokácie, 2010, s. 59

²¹ ROMŽA, S. *Koncepcia prípravného konania*, Bratislava : Tribun EU, 2010, s.112

law, ktoré majú najdlhšie skúsenosti s aplikáciou kontradiktórnosti, jasne vraví, že tento systém by dávno skolaboval, ak by všetky veci boli riešené kontradiktórnym spôsobom.

Naznačená zmena koncepcie prípravného konania bez ďalších nadväzujúcich zmien bude len samoúčelnou zmenou a nebude riešiť nedostatky objavujúce sa v praxi trestného konania.

Literatúra

ČENTĚŠ, J. Kontradiktórnosť trestného konania In *Zborník z konferencie Slovenské dni trestného práva*, Bratislava : Buletin slovenskej advokácie, 2010, s. 48 - 56

FENYK, J. Zásada kontradiktórni v trestní řízení anglosaského a kontinentálního typu In *Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*, Praha : Nakladatelství Lexis-Nexis, 2007, s. 9 - 16

IVOR, J. A kol. *Trestné právo procesné*, Bratislava : Iura edition, 2008, 1112 s., ISBN 808078101X.

KOLEŠÁR, J. Nové trendy v dokazovaní v trestnom práve s akcentom na zásahy do ústavou garantovaných práv a slobôd občana, In *Zborník z konferencie Slovenské dni trestného práva*, Bratislava : Buletin slovenskej advokácie, 2010, s.22-25

MARTIN, E. et al. *Dictionary of Law*, Oxford: Oxford University Press, 2009, 624 s., ISBN 9780199551248

MIKUŠ, P. Prípravné konanie trestné v demokratickej spoločnosti In *Trestné právo 12/2002*, s. 13 - 23

MUSIL, J. Přípravné trestní řízení – některé koncepční otázky In *Acta Universitatis Carolinae Iuridica 4/2002 – Aktuální otázky trestního práva*, Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2002, s. 7-20

OLEJ, J. Kontradiktórnosť trestného konania In *Zborník z konferencie Slovenské dni trestného práva*, Bratislava : Buletin slovenskej advokácie, 2010, s.57-60

PROKEJNOVÁ, M. *Odklony v trestnom konaní*, Studia Iuridica Bratislavensia 28, Bratislava : Univerzita Komenského – Právnicka fakulta, 2007, s. 130 ISBN 978-80-7160-197-5

ROMŽA, S. *Koncepcia prípravného konania*, Bratislava : Tribun EU, 2010, 237s., ISBN 978-80-7399-924-7

ROMŽA, S. Nové trendy v dokazovaní v trestnom práve s akcentom na zásahy do ústavou garantovaných práv a slobôd občana In *Zborník z konferencie Slovenské dni trestného práva*, Bratislava : Buletin slovenskej advokácie, 2010, s. 26-33

ŠÁMAL, P. *Přípravné řízení trestní, 2 vyd.*, Praha : C.H. Beck, 2003, 1472 s. ISBN 80-7179-741-3

ŠÁMAL, P. Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazu ve věcném záměru trestního řádu České republiky In *Teoretické a praktické problémy dokazovania*, Bratislava : 2008, s. 227-254

VALAŠIK, M. Obhajoba v rekonifikovanom trestnom práve procesnom In *Rekonifikácia trestného práva - doterajšie poznatky a skúsenosti*, Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 243-249

VANTUCH, P. *Obhajoba obvineného*, Praha : C.H.BECK, 1998, 329 s., ISBN 80-7179-165-2

Key words: principle of contradiction, preliminary procedure, case law of European court of human rights, simplified investigation, new concept of preliminary procedure, field of contradiction in preliminary procedure

Summary

In this article author handles with principle of contradiction and its application in preliminary procedure. Article analyzes the relation between contradiction and legal regulation of new Code of Criminal Procedure. It focuses on opinions, which subsume as one of basic principles of Code of Criminal Procedure. First of all it shortly describes development of contradiction and its stepped access in to the Continental criminal procedure. Following definition distinguish between wider and narrow meaning of term and gives different definitions of contradiction. Distinguished meaning of term signifies different application of contradiction in separate phases of criminal procedure. The article then focuses on application of contradiction of preliminary procedure as specific phase of criminal procedure and confronts the application with demands of praxis and case law of European court of human rights. First paragraph gives definition of term contradiction. Present wider and narrow definition and point on historical sources of contradiction. Second paragraph gives definition of preliminary procedure and describes its primary functions. It describes the character of preliminary procedure with focus on contradiction as it is comprehended in continental procedure. Third paragraph offers the new concept of preliminary procedure, which on behalf of modern trends precisely regulates contradiction of preliminary procedure.

*JUDr. Juraj Pida
Externý doktorand na Právnickej fakulte
UPJŠ Košice
odbor Trestné právo
e-mail: pida.juraj@gmail.com*

Recenzent: prof. JUDr. Jaroslav Ivor, CSc.